

Дев'ять стратегічних завдань

Ботанічного саду імені М.М. Гришка

У вересні Національний ботанічний сад імені М.М.Гришка НАН України (НБС) відзначив своє 85 річчя. Попри свій немалий вік, це одне з найчарівніших місць світу, де мальовничі краєвиди та неповторні ландшафти вдало поєднані з багатими колекціями живих рослин з усіх куточків планети. Водночас НБС — потужна науково-дослідна установа, важливий осередок у галузі інтродукції, акліматизації та селекції рослин, центр збереження фіторізноманіття, декоративного садівництва і ландшафтно-архітектури, генетичний банк рослин, музей живої природи, єдина пам'ятка садово-паркового мистецтва ХХ століття в Україні.

Наше завдання — зберегти цю красу, проводити природоохоронну, науково-дослідну, рекреаційну, господарську діяльність таким чином, аби забезпечити охорону, відтворення та використання природних комплексів. Як і передбачає Закон «Про природно-заповідний фонд України», ми розробили стратегію розвитку НБС, визначили дев'ять стратегічних завдань.

Неймовірно квітуче бузок у Ботанічному саду

І своїм першим стратегічним завданням назвали збереження природного довкілля в урбанізованому середовищі та дотримання автентичності формування рослинного покриву Наддніпрянських схилів.

Насадження вздовж східної межі нашої території, частково північної та південної меж, — це антропогенно-природні похідні змішані листяні деревостани. Свого часу вони утворилися внаслідок заростання ярів та балок, і сьогодні виконують буферну роль у захисті колекцій рослин від токсичних викидів автотранспорту та об'єктів промисловості. Тут збереглися залишки змішаних дубових лісів, які колись займали значні площі Звіринця. Подекуди можемо зустріти навіть 100-200-літні дуби, хоча більше тут природних насаджень 40-60 років. Тут зустрічаємо і граба звичайного, на схилах зустрічаються в'яз гладенький, клен звичайний, клен несправжньо-платановий, ясен звичайний, липа серцелиста... Вони займають перший ярус. Клен польовий, клен татарський, черешня, груша, яблуня, абрикоса, слива

та інші — розташувались переважно у другому ярусі. На виходах ґрунтових вод відновилися вільха чорна. У нижній частині крутосхилів трапляється верба ламка, осика, тополя зеленокора.

Загальна площа насаджень Наддніпрянських схилів складає близько 18 гектарів. І наше головне завдання — не допустити ерозії і зсувів, підсилити абсорбентну фракцію деревостанів, покращити санітарний стан і декоративний вигляд насаджень.

Наступне стратегічне завдання — збереження, розмноження і формування інтродукційних популяцій рослин, занесених до Червоної книги України. У межах своєї компетенції ми займаємося вивченням біологічних особливостей рідкісних і зникаючих видів рослин. На окремій ділянці «Рідкісні рослини флори України» зберігається близько 200 раритетних видів, формуються інтродукційні популяції рослин — як найефективніший метод збереження їх за межами природних ареалів.

Стратегічним завданням є також збереження, поповнення колекцій живих рослин ex situ та фіторізноманіття на різних ієрархічних рівнях (окремих організмів, популяцій та екосистем). Нашу рослинність складають штучно створені ботаніко-географічні і колекційно-експозиційні ділянки, колекції деревних рослин дендрарію, колекції плодівих та ягідних культур, колекції нових культур (харчових, енергетичних, сировинних), лікарських, тропічних та субтропічних рослин (в оранжереях), експозиційні та колекційні ділянки квітничково-декоративних рослин та інші експозиційні ділянки. Вони займають близько 90 гектарів.

Головна ідея — відтворення (моделювання) ландшафтно-фітоценотичної структури євразійського регіону: Далекий Схід, Середня Азія, Кавказ, Сибір і Алтай, Карпати тощо. Зокрема, моделювання інтродукційних популяцій рідкісних та зникаючих видів флори цих регіонів.

Стратегічним є завдання створювати та підтримувати експозиції

тропічних рослин в нашому оранжерейному комплексі. Поповнюючи колекції тропічних рослин, ми звертаємо особливу увагу на рідкісні та зникаючі типи, тропічні плоди, рослини, які мають лікарські властивості та можуть бути використані як джерело сировини для отримання нових препаратів, зокрема з антимікробною та антимікотичною дією, рослини, які можуть бути використані для створення контейнерних композицій для поліпшення стану довкілля мегаполісу.

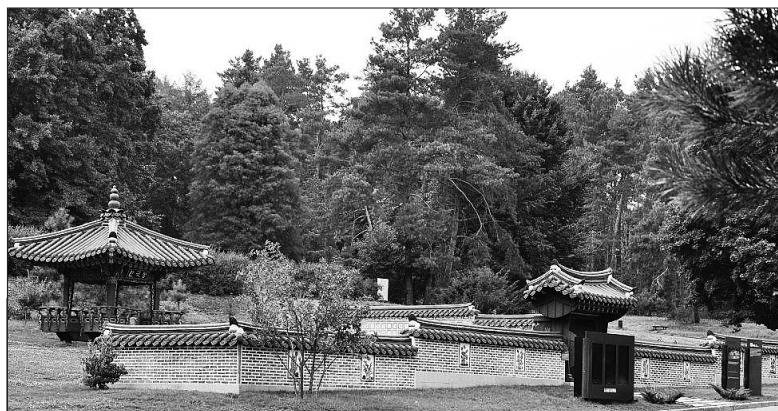
Важливим стратегічним завданням для нас є також створення етноботанічних експозицій з максимальним збереженням ландшафтно-спадщини території ботанічного саду, сучасні методи експонування і ведення колекцій. Наш сад став справді провідною установою з демонстрації унікальної природної і культурної спадщини різних регіонів і народів світу. Задля демонстрації фіторозмаїття і самобутності культур інших країн на його території створюються Сади Світу. Формуючи їх, використовуємо традиційні культові, релігійні, культурні споруди чи об'єкти, що символізують країну чи етнос, використовуємо рослини, найбільш вживані у ландшафтному будівництві чи побуті цих країв, відповідне інфраструктурне наповнення.

Ще одним нашим стратегічним завданням є іригація території з відкритих водойм (річки Дніпро) способом дощування. Глобальні кліматичні зміни та зміни, що обумовлені техногенною трансформацією природного середовища, призводять до нестачі вологи в ґрунті та в повітрі. Виходом є іригація, вона покращує постачання корінню рослин вологи і поживних речовин, знижує температуру приземного шару повітря, збільшує його вологість. Особливо, якщо автоматичних та напівавтоматичних систем поливу та крапельного зрошення.

Нині всі штучно створені ландшафти та колекційно-експозиційні ділянки в Саду потребують додаткового зрошення для збереження колекцій зелених рослин.

Ділянка тибетської культури і природи

Корейський сад

Важливим стратегічним завданням є також вирощування високоякісного садивного матеріалу для формування різновікових поновостанових зелених насаджень. Адже актуальною проблемою більшості ботаніко-географічних ділянок є досягнення максимального біологічного віку дерева. Як правило, ці насадження є одновіковими і, переважно, моновидами. Їм притаманна низька стійкість до стрес-факторів.

Тож у цьому аспекті ми використовуємо наступну стратегію: насіннєве розмноження декоративних видів, сортів та форм з подальшим добром особин за потрібною ознакою; насіннєве розмноження декоративних форм і сортів деревних рослин з подальшим фенотиповим відбором найкращих екземплярів для вегетативного розмноження; вегетативне розмноження найкращих за декоративними ознаками й стійких рослин до абіотичних та біотичних чинників.

Як стратегічне завдання своє ми вбачаємо еколого-просвітницьку діяльність, пропаганду саду як зразку управління природним довкіллям у мегаполісі і демонстрацію екологічно раціональних методів забезпечення сталого розвитку.

Останнім часом вплив людини на навколишнє середовище став настільки значним, що постало питання щодо гарантій її існування на Землі. Проблема взаємодії природи і людини стає глобальною проблемою людства.

Екологічна освіта, як складова природоохоронної пропаганди покликана формувати екологічну культуру та свідомість суспільства, без яких неможливе впровадження засад сталого розвитку, про що було зазначено на Конференції

ООН з питань навколишнього середовища та розвитку у Ріо-де-Жанейро 1992 року.

Тому таким необхідним є підвищення рівня екологічної освіти, оволодіння знаннями про шляхи розвитку суспільства й природи у ХХІ ст., про складні, але надзвичайно важливі екологічні закони, принципи функціонування екосистем і біосфери, про життєдайні зв'язки між людством і довкіллям.

Водночас стратегічним завданням для нас є також розвиток виробничої, інноваційної і соціальної інфраструктури саду.

Перший проєкт Саду був розроблений колективом інституту архітектури під керівництвом академіка А.В. Власова в 50-х роках ХХ сторіччя. Проте, подальше здійснення проєкту проводилось без авторського нагляду і підтримки головного архітектора Києва, що негативно відбилась на плануванні території саду, й зокрема при будівництві центрального входу.

Тож, на жаль, і нині у нас відсутні стаціонарні комфортні прохідні цілорічного використання з достатньою кількістю кас. До того ж, відсутні приміщення для охорони, екскурсійного бюро, магазину, іншої інфраструктури для обслуговування відвідувачів і надання платних послуг.

Не вирішена на головному вході вкрай необхідна функція захисту саду від непривабливої вуличної торгівлі та хаотичного паркування великої кількості транспорту. Невисокоякісне асфальтоване покриття потребує заміни на мошени з природних матеріалів, або високоякісних матеріалів, які їх імітують.

Сучасні вимоги з ергономіки простору, дизайну і інноваційних технологій потребують повної заміни існуючої інфраструктури головного входу.

Сподіваємося, що такі зміни сприятимуть не тільки утвердженню НБС як науково-дослідної природоохоронної установи із забезпеченим сталим розвитком, високим рівнем ландшафтного мистецтва, природної і культурної спадщини, а й ще більш улюбленим місцем відпочинку киян та гостей столиці.

**Наталія ЗАІМЕНКО,
Микола ШУМИК,
Микола ГАПОНЕНКО,
Джамал РАХМЕТОВ,
Національний ботанічний сад
імені М.М. Гришка
НАН України**

Редакційна колегія

світ

ЗАСНОВНИК:
ДНУ «Український інститут
науково-технічної експертизи та інформації»
Міністерства освіти і науки України
Індекс газети «Світ» — 40744

Реєстраційне свідоцтво

КВ №23725-13565ПР від 6 лютого 2019 р.

Адреса редакції:

02000, Київ, вул. Антоновича, 180.

E-mail: svit@dknii.gov.ua **www1.nas.gov.ua/svit**

Відповідальність за достовірність інформації та реклами несуть автори та рекламодавці
Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій
Зам. 22
Газету віддруковано у ПП «Фірма «Гранмна»